

Pirigyi István

A MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUSSÁG TÖRTÉNETÉNEK KIEMELKEDŐ SZEMÉLYISÉGEI

(RÉSZLET)

A hetvenöt éves Hajdúdorogi Egyházmegyében számos kiváló pap működött. Ezek a lelkészek teljes odaadással gondozták a rájuk bízott híveket, egyházközösségeket szerveztek, templomokat, iskolákat, lelkészlakásokat építettek,

templomaikat festményekkel díszítették. És sok olyan világi hívő is volt, aki példamutató életével, buzgóságával, munkájával, anyagi áldozatokkal támogatva egyházközösségét, elősegítette lelkiatyja munkásságát.

Azonban mi ebben a jubileumi kiadásban csak azok emlékéit öröközhetjük meg, akik tevékenységükkel az egész egyházmegye, sőt az egész gör. kat. magyarság fejlődését segítették elő. Akik küzdelmükkel biztosították a gör. kat. magyarság fennmaradását, elősegítették a Hajdúdorogi Egyházmegye megalapítását, akik fordításaikkal lehetővé tették a magyar liturgia elterjedését, akik újságok alapításával és szerkesztésével hozzájárultak a gör. kat. hívek tájékoztatásához és neveléséhez, öntudatuk megerősítéséhez, akik tudományos, irodalmi és művészeti munkásságukkal felhívták a közvélemény figyelmét a gör. kat. magyarság létére és értékeire. Vagyis a teljesség igénye nélkül idézzük fel azok emlékéit, akik örökre beírták nevüket a gör. kat. magyarság történetébe, akik mint világitó fáklyák tündökölnék előttünk, nekünk példát adtak, s a fejlődés útját mutatták meg, nekünk, akik megértük, hogy az ő szent látomásaik valóra váltak. **LEGYEN EMLÉKÜK ÖRÖKI [...]**

GRÓH ISTVÁN, A MAGOSZ ELNÖKE

A görögkatolikus magyarság kiemelkedő, áldozatos életű vezérégyénisége későn, csak az első világháború után jutott el a gör. kat. magyarság társadalmi szervezeteihez. Az Ung folyó melletti Nagybereznán született, 1867. június 2-án. Édesapja tisztviselő volt, aki áthelyezés folytán Esztergomba került. Gróh István itt kezdte meg gimnáziumi tanulmányait; a felső osztályokat Pesten végezte. Érettségi után a Képzőművészeti Főiskolára iratkozott be, ahol Lotz Károly és Székely Bertalan tanítványa volt. Középiszkolai tanári oklevelet is szerzett.

Miután a főiskolát elvégezte, katonai szolgálatot teljesített. Leszerelés után a nyíregyházi evangélikus gimnázium rajztanára lett. Két év múlva a rozsnyói kat. főgimnáziumba került. A tanítás mellett művészettörténeti tanulmányokat folytatott, ismételten beutazta Olaszországot; felkutatta a magyarországi falfestményeket. Kutatásainak eredményeit az *Archaeológiai Értesítő*ben közölte. 1896-ban meghívták tanárnak az Iparművészeti Iskolára. Tanítási irányelve: műhelygyakorlattal kezdődő szakoktatás. A gyakorlati oktatásban képzőművészeti elemeket is felhasznált.

1916-ban a főiskola helyettes igazgatója, a következő évben pedig igazgatója lett. Ugyanekkor miniszteri tanácsosnak nevezték ki.

Gróh István behatóan tanulmányozta a magyar népies stílus igazi, el nem torzított formáit, ő volt a magyar műemlékvédelem egyik úttörője. Számos templomot, illetve templomi freskót restaurált. Így a nyíregyházi evangélikus templomot, a csetneki templom freskóit. Ezt a munkát 1928-ban bekövetkezett nyugalomba vonulása után is folytatta. Az ország számos művészettörténeti szempontból is nevezetes templomában

Gróh Béla – Gróh István: *Szent Antal betegét gyógyítja*, 1910 (Békéscsaba)

Gróh Béla – Gróh István: *Szent Antal tanít*, 1910 (Békéscsaba)

Gróh István: Az omamens (Díszítő Művészet I. évf. 1. szám, 1914)

Gróh István: Magyar stílusú rajzminták (Magyar Iparművészet VII. évf. 5. szám)

Gróh István terve

Benkő Rezső: Gróh István síremléke (Budapest)

dolgozott. E munkái közül kiemelkedik a szekszárdi római kat. templom és a budapesti egyetemi templom falfestményeinek restaurálása. Az ő művei a Zeneművészeti Főiskola freskói is.

Képzőművészeti vonatkozású írásai: Gróh István képzőművészeti kutatásait számos tanulmányon kívül önálló munkákban is összefoglalta.

Fő művei:

Magyar Stílusú Rajzminták. Budapest, 1904. E könyv alapja lett a magyar ornamentika iskolai tanításának.

Magyar Díszítő Művészet. Budapest, 1908. Ebben a fényképekkel és rajzokkal illusztrált munkában a már kihalóban lévő régi magyar művészetet örökíti meg, saját gyűjtései nyomán.

Új Magyar Díszítések. Budapest, 1929.

A bizánci keresztény művészet első emlékei Erdélyben. Budapest, 1933.

Irodalmi tevékenysége: Gróh István a képzőművészet mellett irodalommal is foglalkozott. Egymás után jelentek meg regényei: *A nagy lélek; Az ebesi gát; A sárarany kígyó; A két farkas; Harsányi Vénusz; Az idealista Perbetei; Hitvalló Gamalius csodálatos utazása; Zsidó vagyonok.*

Ezek, s a többi regények először a *Hét*, a *Budapesti Hírlap* és a *Magyarság* c. lapokban folytatásban jelentek meg, de utóbb könyv alakban is kiadták azokat. Regényein kívül számos novellája, elbeszélése is megjelent a *Budapesti Hírlapban* és más újságokban. Írásai nagy életpaszlatáról, mély bölcsességről és gazdag képzeleterőről tanúskodnak. A korabeli irodalmi kritika értékes alkotásoknak minősítette azokat. *A MAGOSZ elnöke, a SZEMLE főszerkesztője:* Az első világháború végéig Gróh Istvánnak az Országos Bizottsággal, a gör. kat. magyarok társadalmi szervezetével nem volt kapcsolata. Az összeomlás után előbb a Szent Miklós Agapé Társaság, majd a MAGOSZ budapesti szervezetébe lépett be. A MAGOSZ budapesti újjászervezésekor annak elnöke lett. Miután e szervezet lapja, a *Görögkatolikus Tudósító* 1926 őszén megszűnt, a Budapesti Szent Miklós Társaság tervbe vette egy új gör. kat. újság alapítását. 1927 őszén, a Katolikus Nagygyűlés keretében rendezett gör. kat. díszgyűlésen Görög Katolikus Sajtó Előkészítő Bizottságot létesítettek, mely 1929. március 14-ig működött, s ezalatt megteremtette az új gör. kat. újság személyi és anyagi feltételeit.

E munkában oroszánrészt vállalt Gróh István, akit a lap alapítójának is tekinthetünk. Az új lap címe: *Görögkatolikus Szemle*. Főszerkesztője Gróh István, aki a lap csaknem minden számában írt cikket. Lapjában a gör. kat. öntudat felébresztéséért, az intézmények felállításáért, a görögkatolikusoknak a társadalomban való érvényesüléséért, a gör. kat. szövényok helyzetének megoldásáért küzdött. Legutolsó cikkében írta: „Céljaink tiszták. A *Szemle* gondolatokat gyűjt egybe, hogy kilövellje azokat szerte a mi társadalmunkban... Talán a *Szemle* munkájának sikerül öntudatos, büszke magyar grékusokat nevelni.” (1936. március 15-i sz.) Kozma János írta róla: „Írásai telve voltak szeretettel, rajongással, bizalommal, szinte fanatikus hittel a gör. kat. magyarság nagyráhatottságában.” (*Keleti Egyház*, 1936. május 149. o.) *Halála és temetése:* 1936. március 12-én délelőtt a nyomdába indult, hogy eligazítást adjon a *Szemle* tördeléséhez és bevigye saját cikkét. Az utcán agyvérzést kapott. A nyomdatulajdonos felesége felismerte és lakására szállította. Sem orvosai, sem maga nem gondolt a közeli halálra, hiszen jobban lett. De március 16-án újabb agyvérzés érte, s ez már halálát okozta. Kívánságának megfelelően, a temetési szertartását Kiss Andor hittanár végezte március 18-án, néhány gyászoló jelenlétében, hiszen a gyászjelentést csak a temetése után küldték széjjel. Ez is az ő kívánsága volt. A főváros által adományozott dízsírhelyen, a Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra. *Megemlékezések:* Gróh Istvánnak a magyar társadalomban betöltött szerepére és tekintélyére jellemző, hogy halála után számos újság emlékezett meg róla. A *Gör. kat. Szemle* 1936. március 31-i számát teljes egészében a főszerkesztő emlékének szenteli. Megemlékezést közölt róla a *Keleti Egyház*, az *Új Magyarság*, a *Pesti Hírlap*, a *Nemzeti Újság*, a *Magyarság*, a *Budapesti Hírlap*, az *Újság*, a *Magyar Sion*, a *8 Órai Újság*, a *Pesti Napló* és a *Nemzeti Figyelő*. A megemlékezések kiemelik sokoldalú tehetségét, elvhűségét, iparművészeti felkészültségét, alkotásait, irodalmi tevékenységét. A gör. kat. sajtó egyházában betöltött szerepét domborította ki.

(*Hajdúdorogi Bizánci Katolikus Egyházmegye jubileumi emlékkönyve 1912–1987*. Nyíregyháza, 1987. 193, 206–207.)